

Afette Yabancı Olmak

Fatma Elif ÇELİK*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Dr. Öğretim Üyesi, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi UA Özel Hukuk ABD Öğretim Üyesi, fatmaelif.celi@ufuk.edu.tr, **ORCID:** 0000-0003-0373-5494

Makale geliş tarihi: 31 Mart 2023 **Makale kabul tarihi:** 20 Haziran 2023

Atıf önerisi: Çelik, Fatma Elif. “Afette Yabancı Olmak.” *Ankara Barosu Dergisi* 81, (Deprem Özel Sayısı-II Özel Hukuk Ekim 2023): 233-256.

DOI: 10.30915/abd.1382275

AFETTE YABANCI OLMAK

ÖZ

Her ülkenin afetlerle başa çıkma biçimlerinin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Özellikle turist, göçmen ve sığınmacı akışı fazla olan ülkelerde yasal eksiklikler, dilsel ve kültürel farklılıklar acil durumlarda yabancıların beklenmedik zorluklarla karşılaşmasına; afet hazırlıklarının ve müdahale planlarının ne kadar kapsayıcı olduğunu düşünmemize yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler

afet

deprem

yabancı

göçmen

sığınmacı

BEING A FOREIGNER IN DISASTER

ABSTRACT

There are positive and negative aspects to the way every country handle disasters. Especially in countries have experienced a significant influx of foreign visitors, migrants and asylum seekers, the legal gaps in protection and linguistic and cultural differences cause foreigners to encounter unexpected difficulties in emergencies and it makes us to think about how inclusive disaster preparedness and response plans are.

Keywords

disaster

earthquake

foreigner

migrant

asylum seeker

GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş olan yıkıcı depremlerin ardından yaşanan tarifsiz acılarla birlikte insanlığın da çeşitli açılardan sınındığına şahitlik edildi; doğal afete bir yabancı^[1] olarak^[2] yakalanmanın ne demek olduğu üzerine düşünme imkânı bulundu. Bu süreçte gün yüzüne çıkan sorunlardan birisinin de düşmanlığa dayalı ayrımcılık olduğu görüldü. Ortak bir kederde, kişilerin hukuken nasıl statülendirildiklerinin, hüznün hangi uyruğu haizken giyildiğinin bir farkı olmaması gerekirken özellikle geçici koruma altındaki Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları hedef gösterilerek çoğulcu koyu bir öfkenin muhatabı haline getirilmeye çalışıldı.

Bu makalenin çalışılma bağlamı afet sürecinin yabancılar hukukunun çalışma alanına giren bazı konular üzerinden değerlendirilmesi, Türkiye’de geçici koruma rejimine tabi yabancıların barınma ve güvenlik başta olmak üzere afete birlikte ortaya çıkan temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin mevcut mevzuat hükümlerinin gözden geçirilmesi, yönetsel organizasyona ilişkin hukuki boşlukların araştırılması ve çözüm önerilerinde bulunmak istenmesidir.

[1] Yabancı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi ifade etmektedir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK- RG: 11.04.2013 (T), 28615 (S) m. 3/1-ü). Bu kavram Türkiye’de bulunan yabancı devlet uyruklarını kapsadığı gibi hiçbir devletin uyruğu olmayan vatansızları, uluslararası koruma çemberinde kabul edilen kişileri (mülteci-şartlı mülteci-ikincil koruma statüsü) ve özel statüdeki yabancıları (NATO mensupları-diplomatik temsilciler-uluslararası kuruluşlarda çalışanlar) da kapsamaktadır. Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2015), 41.

[2] Bu cümlede hukuki anlamın dışında duygu boyutuyla bir kavrayış da vurgulanmak istenmektedir. Birlikte yaşamaya alışmışların içinde olmayan ya da dışarıda tutulan anlamında bir özgelikten bahsedilmektedir. Söz konusu haricilik, uzaklık ve soğukluk hissiyatı ile eşleştirilmektedir.

I. ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM

Her devlet kendi topraklarındaki afet müdahalesinden sorumludur; ancak afetin büyüklüğü ve devletin müdahale kapasitesine bağlı olarak uluslararası yardım almak da ihtimal dahilinde olduğundan resmi^[3] ve gayri resmi diplomasi,^[4] insani yardıma yönelik bir misyonun hazırlık aşamasında önemli rol oynamaktadır.^[5] Diplomatik süreç yalnızca delegasyonların ülke sınırlarının içine girişlerini onaylamakla sınırlı olmayıp aynı zamanda devletler veya uluslararası sivil toplum kuruluşları arasında temaslar kurulmasını da kapsamaktadır.

6 Şubat depremlerindeki gibi felaketin vurduğu alanlar geniş olduğunda ve enkaz altında kalanların hayatta kalma mücadeleleri zamanla yarıştığı için hızlı hareket edilmesinin önemi daha da artmaktadır. Bu sebeple afet bölgelerinde yürütülen arama kurtarma faaliyetleri genellikle yerel acil durum yönetimi yetkilileri ve uluslararası insani yardım ekipleri tarafından ortaklaşa yürütülen metodik bir süreç içinde gerçekleştirilmektedir.

Türkiye, depremlerin ardından dördüncü seviyede alarm durumuna geçerek uluslararası yardım çağrısında bulunmuştur. Bir devletten uluslararası yardım çağrısı yapıldığında Birleşmiş Milletler Uluslararası Arama ve Kurtarma Danışma Grubunun (*International Search and Rescue Advisory Group-INSARAG*) koordinasyonu ile bu grubun çatısı altında derecelendirme tatbikatını geçerek akreditasyon elde eden gönüllü arama kurtarma ekipleri kendi barınma ve yemek gibi ihtiyaçlarını karşılayacak ekipmanla birlikte

[3] Resmi afet diplomasisi, devletler arası diplomatik ilişkiye yol açan felaketleri ifade etmekte olup devlet kurumlarının desteği ile afet risklerini azaltmak konusundaki iş birliğine yönelik kullanılmaktadır. Afet diplomasisi şeklindeki kavramsallaşma 1999 depreminden sonra Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan sürecin ardından ortaya çıkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. N. Emel Ganapati, Ilan Kelman ve Theodore Kaukis, “Analysing Greek-Turkish Disaster Related Cooperation: A Disaster Diplomacy Perspective,” *Cooperation and Conflict*, no. 45 (2010): 162-185.

[4] Gayri resmi afet diplomasisi kendi kendine yardım, karşılıklı yardım, yakınsama, gönüllülük kavramları üzerinden afet risklerini azaltmak için uluslararası sivil inisiyatiflerin bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Patrizia Dudo, Ilan Kelman, “Informal Disaster Diplomacy,” *Society*, no. 13 (2023): 2-16.

[5] UN INSARAG, *Preparedness-Response Guidelines*, (2012), 3-4.

ilk birkaç saat içinde çağrıda bulunan ülkeye intikal etmektedir. Deprem ardından yaklaşık 83 ülkeden arama kurtarma ekibi (*Urban Search and Rescue-USAR*), 10.423 personel ve 364 arama köpeğiyle birlikte Türkiye’de çöken yapılarda mahsur kalanların yerini tespit etmek, enkazdan çıkarmak ve ilk tıbbi desteği sağlamak için çalışmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (*Office for the Coordination of Humanitarian Affairs-OCHA*), acil durum müdahale araçlarını etkinleştirmiş ve arama kurtarma ekiplerini desteklemek için toplam 50 üyeli bir Afet Değerlendirme ve Koordinasyon Birimini (*United Nation Disaster Assesment and Coordination-UNDAC*) durum ve insani ihtiyaç analizini yapmak üzere Gaziantep’e ve Ankara’ya konuşlandırmıştır.^[6]

A) YABANCI UYUKLU ARAMA KURTARMA PERSONELİNİN ÜLKEYE GİRİŞLERİ

Yabancı uyruklu arama kurtarma personelinin uluslararası insani yardım kapsamında Türkiye’ye girişleri 5682 sayılı Pasaport Kanunu (PK)^[7] ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Türkiye’de kalışları YUKK hükümlerine tabidir. Buna göre Türkiye’de görev yapacak yabancı uyruklu arama kurtarma personelinin kural olarak pasaport ve vize sahibi olması gerekmektedir (PK m.2/1, YUKK m.5).

YUKK’un 7. maddesinin (b) fıkrasına göre, ülkemize giriş yapmak üzere gelen yabancıların vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az 60 gün geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belge taşımaları zorunludur; aksi takdirde Türkiye’ye girişlerine izin verilmemektedir. Ancak yine YUKK’un 2. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, Kanun’un uygulanmasında taraf olunan ve usulüne göre yürürlüğe giren uluslararası anlaşma hükümleri ile özel kanunlardaki hükümler saklı tutulduğundan, bazı devlet vatandaşları uygulama kapsamı dışında değerlendirilebilmektedir.

Yabancı uyruklu arama kurtarma personeli, Almanya, Belçika, Fransa, Gürcistan, Hollanda, İspanya, İsviçre, İtalya, KKTC, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Ukrayna, Yunanistan, Polonya, Bulgaristan, Macaristan ve Moldavya uyruklu ise “Kişilerin Avrupa Konseyine Üye Ülkeler Arasında Dolaşımını Düzenleyen Kurallara Dair Avrupa Sözleşmesi”

[6] <https://www.unocha.org/>

[7] RG: 24.07.1950 (T), 7564 (S)

çerçevesinde pasaport taşıma zorunluluğundan muaf olup kimlik kartlarıyla ülkemize girebilmektedir.^[8] Hatta Almanya uyruklu arama kurtarma personelinin kimlik kartları geçerliliğini 1 yıl, Belçika, Fransa, İspanya, İsviçre, Lüksemburg, Portekiz uyruklu arama kurtarma personelinin kimlik kartları geçerliliğini 5 yıl içinde yitirmiş olsa dahi ülkemize girebilmektedir.^[9]

YUKK, Türkiye’de en fazla 90 güne kadar kalacak yabancıların ülkeye girişlerinde bu hakkı sağlayan izne sahip olmaları gerektiğini; bir diğer ifadeyle vize alma zorunluluğunu düzenlemektedir (YUKK m. 3/t, YUKK Uygulama Yönetmeliği-YUKKUY m.3/jj). Ne var ki bir devlet uluslararası paydaşlarına acil durum çağrısı yaptığında bu çağrının ivedilikle karşılanabilmesi için bürokratik işlemlerin en aza indirilmesi hatta kaldırılması, aciliyet arz eden durumun bir gerekliliğidir. Bu bakımdan normal şartlar altında Türkiye’de 90 güne kadar kalacak yabancıların vatandaşı oldukları veya yasal olarak buldukları ülkedeki konsolosluklara başvurarak geliş amaçlarını da belirten vize almaları istenmektedir. Ancak genel başvuru yolundan sapılarak vizenin sınır kapısında verilmesi de mümkündür (YUKK m.13/ı, YUKKUY m.15).

Yabancı uyruklu arama kurtarma ekiplerinin Türkiye’ye geliş amaçlarındaki aciliyet göz önünde bulundurulduğunda olağandan farklı bir vize usulüne tabi olmaları doğaldır. Sınır kapılarında verilen vize, YUKK’un 18/a maddesiyle Cumhurbaşkanına tanınan esneklik getirme yetkisi çerçevesinde verilebilen turistik ve ticari amaçlı vize kolaylığı değil (bandrol vize)^[10], istisnai

[8] <https://www.mfa.gov.tr/vatandaslarinin-ulusal-kimlik-belgeleri-ile-ulkemize-girebilecegi-ulkelere-iliskin-liste.tr.mfa>

[9] <https://www.mfa.gov.tr/vatandaslarinin-ulusal-kimlik-belgeleri-ile-ulkemize-girebilecegi-ulkelere-iliskin-liste.tr.mfa>

[10] Sınır kapılarında bandrol vize uygulamasının sona erdirilmiş olup turistik veya ticari amaçlarla yapılacak vize başvurularının Elektronik Vize Başvuru Sisteminden (www.evisa.gov.tr) gerçekleştirilmesi usulüne geçilmiş ve Visa ve Master kredi kartlarına ek olarak, yaygın kullanımda olan diğer kredi kartlarıyla ve banka kartlarıyla ödeme imkânı sağlanmıştır.

[https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vizerejimi.tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20\(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1malar%C4%B1%20zorunludur](https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vizerejimi.tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1malar%C4%B1%20zorunludur)

hallerde ülkeye girişi mümkün kılan bir özel izin türüdür.^[11] Bu çerçevede süresi Cumhurbaşkanı tarafından daha farklı belirlenmediği sürece istisnai olarak verilen bu vize ile ilgili yabancılar Türkiye’de en fazla 15 gün kalma hakkı elde etmekte (YUKK m.15/11, YUKKUY m.15/11); yabancıya sınır kapısında vize verilmesine ihtiyaç duyulduğunun kamu kurum ve kuruluşları tarafından bildirilerek ülke giriş mümkün kılınmaktadır (YUKKUY m.15/11). Sınır kapılarında vize verilmesinde Kanun’un lafzına göre insani, Uygulama Yönetmeliği’nin lafzına göre mücbir sebeplere bağlı olarak sağlık sigortası şartının aranmayacağı bildirilmektedir (YUKK m.13/111, YUKKUY m.15/11). Yabancı arama kurtarma ekipleri Türkiye’ye yıkıcı bir doğal afet sebebiyle geldikleri için mücbir sebebe dayanılarak kendilerinden sağlık sigortası istenmeyeceği düşünülmektedir.

Yabancı arama kurtarma ekiplerine sınır kapılarında istisnai olarak verilen vizenin türü, Uygulama Yönetmeliği’nde “diğer vizeler” başlığı altında düzenlenmiş olan vizedir. Buna göre geliş amacını net bir çerçeveye oturtması bağlamında tanımlanmış olan turizm, transit geçiş, havayolu transit geçiş, eğitim, çalışma ve resmi görev dışında kalan amaçlar dışında kalan ve arkeolojik kazı, araştırma, film veya belgesel çekimi, tedavi, refakat, aile bileşimi, insani yardım, taşımacılık gibi amaçlarla gelmek isteyen yabancılar diğer vize olarak sınıflandırılmış bir vizeyi temin etmektedirler. Bu bağlamda yabancı arama kurtarma ekiplerine verilecek vizenin türü, insani yardım kapsamında bir diğer vize türü olmaktadır (YUKKUY m.11/1-f).

Türkiye’ye arama kurtarma ekibi gönderen^[12] İsrail, Yunanistan, Almanya, Fransa, Kore Cumhuriyeti, İngiltere, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Japonya, İspanya, Polonya, Romanya, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Moldova, Ürdün, İtalya^[13] uyruklu arama kurtarma personeli YUKK m.12/1-a (YUKKUY m.13/1-a) hükmü uyarınca Türkiye’ye girişte vize şartı aranmayacak

[11] Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2020), 86.

[12] <https://tr.euronewcom/2023/02/07/turkiyede-deprem-hangi-ulkeler-el-uzatti-kimne-yapti>

[13] [https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vizerejimi.tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruması%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20\(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1molar%C4%B1%20zorunludur](https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vizerejimi.tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruması%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1molar%C4%B1%20zorunludur)

yabancılardandır. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ya da Cumhurbaşkanı kararıyla bazı devletlerin uyrukları vize yükümlülüğünden muaf tutulabilmektedir.

B) YABANCI SAHRA HASTANELERİ VE SAĞLIK PERSONELİNİN ÇALIŞMA İZİNLERİ

Hekimlik yapmak, zamanla yarışılan bir felaket sırasında bile olsa izin gerektiren bir meslektir. Bu mesleğin yabancı bir ülkede icrası söz konusu olduğunda buna ilişkin gereksinimler, yasal düzenlemeler ve tıp eğitimlerinin akreditasyon farklılıkları sebebiyle, değişmektedir. Dolayısıyla yabancı uyruklu sağlık hizmet sunucularının görev yaptıkları ülkelerde mesleklerini icra etmelerine olanak sağlayacak; yabancı müdahalesine karşı toplumsal direnci düşürecek yasal ve yönetsel organizasyonun planlanması gerekmektedir.^[14] Bu bağlamda Dünya Sağlık Örgütü himayesinde bir yabancı tıbbi ekipler (*Foreign Medical Team-FMT*) çalışma grubu oluşturulmakta, FMT'lerin ani başlayan felaketlerin (*Sudden Onset Disaster-SOD*) ardından ihtiyaç duyulabilecek cerrahi ve travma bakımı sağlayabilmesi için minimum standartlar, basit sınıflandırmalar belirlenmekte,^[15] FMT'lerin koordinasyonunu geliştirecek ve afet ülkesinde kabulüne referans olacak küresel bir kayıt^[16] mekanizmasından faydalanılmaktadır.^[17]

[14] Elhanan Bar-On, Kobi Peleg ve Yitshak Kreiss, *Field Hospitals-A Comprehensive Guide to Preparation and Operation*, (Newyork: Cambridge University Press, 2019), 34.

[15] FMT'ler ayakta acil bakım (Tip 1), yataklı cerrahi acil bakım (Tip 2) ve yatarak sevk bakımı (Tip 3) olmak üzere üç farklı kategorisi bulunmaktadır. Ian Norton, Johan von Schreeb, Peter Aitken, Patric Herard ve Camila Lajolo, *Classification and Minimum Standarts For Foreign Medical Teams in Sudden Onset Disasters*, (Geneva: WHO Press, 2013), 28.

[16] FMT'lerin türlerinin, kapasitelerinin, sağlanan hizmetlere ilişkin ayrıntıların belirli bir sınıflandırma sistemine dayalı olarak belgelenmesidir. Kayıt hem FMT yönetiminin ve bireylerinin bu belgede belirtilen ilke ve standartlara uymayı kabul ettikleri anlamına gelmekte hem de afetten etkilenen ülkede uygulama yapma yetkisinin tanımlanmasında yasal süreçlerin bir parçası olarak işlev görmektedir. Norton, *Classification*, 28.

[17] Norton, *Classification*, 12.

6 Şubat Depremlerindeki gibi eğer afet, sahra hastanelerinin kurulmasını gerektirecek kadar büyükse bu, sahada her zamankinden daha fazla müdahale ekibinin bulunacağı, ekiplerden bir kısmının yabancı devletler ya da uluslararası sivil toplum kuruluşlarından müteşekkil olacağı anlamına gelmektedir. Büyük afetlerde menşe devletle uluslararası paydaşlar arasındaki eşgüdümü sağlama görevi UNDAC'a düşmektedir. UNDAC bunun için, INSARAG Yönergelerinde belirtilen bir zorunluluk olarak, afeti yaşayan devlette bir yerinde koordinasyon merkezi (*Onsite Operations Coordination Center-OSOCC*) kurarak yerel hükümete destek olmaktadır.^[18]

Doğası gereği bir sahra hastanesini seferber etmek ve konuşlandırmak organizasyonel ve lojistik açıdan zorlu bir iştir^[19]. İster başka bir ülkeye ister kendi sınırları içinde, tam ölçekli bir sahra hastanesi veya daha küçük bir tıbbi bileşen, devlet veya sivil toplum kuruluşu tarafından işletilen tedavi tesisleri söz konusu olduğunda, bütün araçları eşleştirme mecburiyetini gündeme getirmektedir. Bu mecburiyet aynı zamanda, ülkeler arasında farklılıklar olabileceğinden, ilaçlar ve sahra hastanesine yardım için gelebilecek acil olmayan ve kronik vakalarla ilgili bir politika oluşturmayı da kapsamaktadır.^[20]

Sahra hastanelerinin kuruluşunda ilk basamak bir keşif ekibinin afet bölgesine gönderilmesidir. Keşif ekibinin en gerekli işlevlerinden birisi, ana üsteki koşullar hakkında gerçek zamanlı bilgilendirmeleri yapmak, böylece konuşlandırılmadan önce hastanenin personel ve ekipman ayarlamalarının doğru saptanabilmesini sağlamaktır. Keşif ekibinden, sahada gerekli olan tüm hazırlık çalışmalarını yürütebilmesi için OSOCC'la irtibatlı olması beklenmektedir. Ekip, durum analizi, kaynak ve ihtiyaç değerlendirmesini içeren hızlı bir ilk değerlendirme yapmalı ve ihtiyaç duyulan acil yardım müdahalesinin türünü belirlemeyi amaçlamalıdır.^[21] Bu bağlamda keşif ekibinden toplanması beklenen bilgiler, afetten etkilenen ülkenin tepki düzeyi, durumla başa çıkmak için kendi iç kapasitesi ve uluslararası toplumun yanıt düzeyi,

[18] UN INSARAG, *Guidelines*, 19.

[19] WHO-PAHO, *Guidelines for the Use of Foreign Field Hospitals in the Aftermath of Sudden-Impact Disasters*, (Washington, 2003), 18.

[20] Bar-On, *Field Hospitals*, 35.

[21] WHO-PAHO, *Guidelines*, 20.

yardım için hedeflenmesi gereken pediatrik ve/veya geriatrik hastalar gibi nüfusun en savunmasız kesimleri, beklenen profesyonel zorluklar, ülkedeki mevcut koordinasyon mekanizmaları, önemli siyasi, kültürel ve lojistik kısıtlamalar, iklim koşulları, ülke içi işleyen havaalanları veya limanlar, ulaşım araçları ve iletişim olanakları, HIV/AIDS, kuduz vb. yaygınlığı gibi geçerli endemik tıbbi durumlar, yerel sağlık ve tıbbi altyapıya yönelik bilgilerdir.^[22]

Afet bölgesine sahra hastanesi kuracak yabancı devlet ya da sivil toplum kuruluşunun öncül olarak sahaya göndereceği takımın kompozisyonunu, lojistik yükü azaltmak için oldukça küçük yapması gerekmektedir. Keşif ekibinde bir ekip liderinin yanı sıra tercihen benzer görevlerde deneyimli, sahra hastanesinin yeteneklerine aşina ve ekip üyelerine tıbbi yardım sağlamakla görevli en az bir tıbbi planlamacı, yer seçimi, ulaşım ve ana ekibin gelişi için lojistik hazırlıklara yardımcı olacak ve yerel makamlarla irtibat kuracak bir lojistikçi ve bir tercümandan oluşması yeterli kabul edilmektedir.^[23]

Keşif ekibi tarafından aktarılan bilgilerin ardından yapılacak hazırlıklar tamamlanarak çok kısa bir süre içinde ana ekibin afet ülkesine intikali sağlanmaktadır. Bu doğrultuda tıbbi malzemeler de dahil olmak üzere personel ve ekipmanın ülkeye sorunsuz girişini sağlamak için havaalanı, gümrük makamlarıyla bağlantı kurulması, uçağın boşaltılması için havaalanında kargo elleçleme ekipmanının tedarikinin sağlanması, sağlık ekibinin tıbbi uygulama hatası sorunları için sorumluluk sigortalarının yapılması, günlük geçim ödeneklerinin düzenlenmesi, afet ülkesine giriş ve orada kalış için gerekli olan resmi onayların alınması ve yasal işlemlerin tamamlanması gerekmektedir.^[24]

İnsani yardım kapsamında yabancıların ülkeye girişi için yapılan açıklamaların sahra hastanelerinin kuruluşu için yabancı devletler ya da sivil toplum kuruluşları tarafından gönderilen keşif ve ana personelini de kapsamaktadır. Buna karşılık ihtiyaç ve aciliyet durumu saklı tutulmak kaydı ile sahra hastanelerinde görev yapacak ana sağlık personelinin, Türkiye'nin taraf olduğu ikili veya çok taraflı anlaşmalarla istisnası bulunmadığı sürece,

[22] Bar-On, *Field Hospitals*, 36.

[23] Bar-On, *Field Hospitals*, 36-37.

[24] Bar-On, *Field Hospitals*, 38-39.

çalışmaya başlamadan önce 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu (UİK)^[25] hükümleri uyarınca çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti^[26] almış olması gerekmektedir. Bu doğrultuda uluslararası çağrıyla birlikte afet bölgesinde kurulacak olan sahra hastanesinde görev yapacak yabancı sağlık personelinin çalışma izin başvuruları, afetin büyüklüğü ve müdahalenin aciliyeti göz önünde tutularak iki şekilde yapılabilecektir. Keşif ekibi ön değerlendirmelerini tamamlayıncaya kadar başvuru yapmak için yeterli süre varsa sağlık personelinin çalışma izni başvurusu yabancının uyuştuğu olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilikleri veya başkonsolosluklarına (UİK m.7/1, UİKUY^[27] m.15/1) yahut acil çalışma zorunluluğu bulunmaktaysa Türkiye'ye gelindikten sonra Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yapılabilecektir. Kanun, başvuruların yetkili aracı kurumlar tarafından da yapılabileceğini düzenlediğinden burada olması gereken Türkiye'den yapılacak çalışma izni başvurularında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) ve OSSOC'un afet bölgesinde eşgüdümlü hareket etmeleridir.

Kanun, mesleki yeterlilik gerektiren sağlık hizmetlerinde çalışacak yabancıların çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde ön izin alınması zorunluluğundan bahsetmektedir. Sahra hastanesi kurulmasına ilişkin talep, Sağlık Bakanlığı ve AFAD tarafından olumlu değerlendirildiğinde ön izin verilmiş olacaktır.

UİKUY m.21/11 uyarınca usulüne uygun olarak yapılan başvuruların değerlendirilmesi, bilgi ve belgelerin tam olması kaydıyla 30 gün içinde tamamlanmaktadır ancak bu süre afet sebebiyle oluşan aciliyet durumu göz önünde bulundurulduğunda oldukça uzun kalmaktadır. Bu sebepten gerek yurt dışından gerekse yurt içinden yapılacak başvurular yönünden afete dayalı insani yardım müdahaleleri gibi olağanüstü durumlar bakımından hızlı bir değerlendirme usulünün devreye sokulması gerektiği düşünülmektedir.

[25] RG: 13.08.2016 (T), 29800 (S)

[26] Çalışma izni muafiyeti: Bakanlıkça resmî bir belge şeklinde düzenlenen ve geçerlilik süresi içinde yabancıya Türkiye'de çalışma izni almaksızın çalışma ve ikamet hakkı veren muafiyeti ifade etmektedir. UİKUY m.48'de 22 grup kişi çalışma izninden muaf kabul edilmekte, bu kişiler arasında sağlık hizmet personelinden bahsedilmemektedir.

[27] RG: 02.02.2022 (T), 31738 (S)

Çalışma izni yabancının pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerinin geçerlilik süresinden altmış gün daha kısa süreli ve her yabancı için ayrı olarak düzenlenmektedir (UİK m. 24/1, UİKUY m. 24/v). Sahra hastanesinde görev yapacak olan sağlık personeline verilecek çalışma izin türü Kanun'un 16. maddesi uyarınca Avrupa Birliği üyesi devletlerinin uyrukları bakımından istisnai çalışma iznidir ancak bu düzenlemeye Uygulama Yönetmeliği'nde yer verilmediği görülmektedir.

Yabancı sahra hastanesinde görev yapacak sağlık personeli için önemli engellerden birisi afet ülkesinin dilini bilmiyor oluşlarıdır. Keşif ekibinin aktardığı bilgiler doğrultusunda ana ekibin afet ülkesine geliş hazırlıkları yapılırken bu hususun da göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir. Bu bakımdan mümkünse tercüman getirilerek ya da AFAD ve OSSOC yardımıyla temin edilerek sahra hastanesinde görev yapması sağlanmalıdır. Bir diğer önemli husus afet ülkesinde var olabilecek kültürel, siyasi ve/veya dini farklılıkların farkında olunması ve her bir sağlık çalışanı üyesi tarafından dikkate alınmasıdır.

II. AFET SIRASINDA TÜRKİYE'DE BULUNAN YABANCILARIN İKAMET İZİNLERİ

6 Şubat Depremlerinin yaşandığı sırada Türkiye'de ikamet izni sahibi yabancıların sayısı 1.339.738, depremin etkilediği iller bakımından Adana'da 5.911, Adıyaman'da 407, Diyarbakır'da 1.272, Gaziantep'te 11.137, Hatay'da 2.722, Kahramanmaraş'ta 1.953, Kilişte 1.307, Malatya'da 1.208, Şanlıurfa'da 38.172'dir.^[28]

İkamet izni^[29] almış olup da ikamet izni belgesini enkazda kaybetmiş olan yabancılarla ikamet izin süresinin dolmasına 60 gün kala ya da her halükârda ikamet izni süresi dolmadan önce ikamet iznin uzatılması (YUKK m.24/1, YUKKUY m.21/v) için yapılması gereken uzatma başvurusunu deprem sebebiyle yapamamış yabancıların ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

İlk grup yabancılar yönünden ikamet izin belgesi, ücreti tam harcı yarım olarak alınarak yeniden düzenlenmektedir (YUKKUY m.23/iv). Ancak bu

[28] <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>

[29] Türkiye'de vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla süreyle kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur (YUKK m.19/1, YUKKUY m.19/1).

arada kolluk tarafından talep edilirse afet sebebiyle yaşanan olağanüstülük gözetilerek yabancıнын aleyhine sonuç doğuracak işlemlerin tesisinden kaçınılması lüzumu doğmaktadır.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Yabancılar Genel Müdürlüğü'nün 02.03.2023 tarih ve E.59277437-000-148992 Sayılı Kahramanmaraş Merkezli Deprem Sonrası İkamet İzinleri Hakkında Genelge'de belgesini kaybeden yabancıların kamu hizmetlerinden yararlanabilmelerini temin etmek bakımından depremdeki hasar göz önünde bulundurularak illerin kümelendirildiği ve ayrı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Buna göre Adana, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kilis ve Osmaniye illeri yönünden, kayıtlı oldukları ilde belge almak amacıyla müracaat eden ve aktif ikamet izni bulunan yabancıların kimlik doğrulamalarının yapılabilmesi için ilk olarak Göç Net Sisteminden parmak izi kaydının kontrol edileceği ifade edilmektedir.

Parmak izi kaydı bulunmayan yabancıların kimlik doğrulamalarının yapılabilmesi için ise öncelikli olarak varsa seyahat belgesinin kullanılacağı aksi halde parmak izi kaydı alınarak beyana dayalı ad soyad, doğum tarihi bilgisi üzerinden sistemden kontrol edileceği bildirilmektedir.

Her iki ihtimalde de ikamet izninin bulunduğu anlaşılması halinde ikamet iznini kaybetmiş olan yabancıya üzerinde “*Afet nedeniyle geçici olarak düzenlenmiştir*” yazan barkodlu bir müracaat belgesi hazırlanacağı, belgenin kırmızı renkli kaşe ve imza/mühür taşıyacağı anlaşılmaktadır.

Genelge'den olağan şartlar altında yapılan ikamet izni başvurularına ilişkin usul ve esaslar yönünden uygulamada bir standart olmadığı sonucu çıkmaktadır.

Öte taraftan Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay ve Malatya illeri yönünden, fiilen bulunulan ilden belge almak amacıyla müracaat edenlerin farklı il göç idaresi müdürlüklerinden belge talebi için başvuruda bulunmaları halinde yine aynı usulde müracaat belgesi düzenleneceği bildirilmektedir.

İkinci grupta yer alan ikamet izin süresinin dolmasına 60 gün kala ya da her halükârda ikamet izni süresi dolmadan önce ikamet izni uzatılması (YUKK m.24/1, YUKKUY m.21/v) için yapılması gereken uzatma başvurusunu deprem sebebiyle yapamamış yabancılar yönünden bu gibi olağanüstü hallerde afet haklı gerekçe kabul edilerek on günlük müsamaha süresinin

uzatılması (YUKKUY m.22/x1) ve bu süre içinde sınır dışı işleminin uygulanmaması gerektiği (YUKK m.54/1-g) düşünülmektedir.

Bu bağlamda İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Yabancılar Genel Müdürlüğü'nün 02.03.2023 tarih ve E.59277437-000-148992 Sayılı Kahramanmaraş Merkezli Deprem Sonrası İkamet İzinleri Hakkında Genelge'de ikamet ihlaline düşmüş olup da ihlal süresi 90 günü aşmayanlar hakkında ayrıca mazerete ilişkin bilgi/belge talep edilmeyeceği ifade edilmektedir.

Son olarak depremden sonra Türkiye'de doğan yabancı çocukların, haklarında seyahat belgesi düzenlenip ikamet izni başvurusu yapılanaya kadar doğum belgeleriyle anne veya babanın geçerli ikamet süresi kapsamında Türkiye'de kalabilmeleri mümkündür (YUKKUY m. 21/x1).

III. AFET SIRASINDA GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ YABANCILAR

A) ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN OLMA

6 Şubat depremlerinin yaşandığı sırada Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının toplam sayısı 3.447.837'dir. Depremin etkilediği illerden olan Adana'da Sarıçam Geçici Barınma Merkezi'nde (GBM) bulunan yabancıların sayısı, 18.819, ilde bulunanların sayısı 243.905, Adıyaman'da 21.507, Diyarbakır'da 21.789, Gaziantep'te Nizip GBM'de bulunan yabancıların sayısı 1.620, ilde bulunanların sayısı 452.189, Hatay'da Altınözü GBM'de bulunan yabancıların sayısı 5.837, Yayladağı GBM'de bulunan yabancıların sayısı 3.395, Apaydın GBM'de bulunan yabancıların sayısı, 3.801, ilde bulunanların sayısı 337.644, Kahramanmaraş'ta merkezde bulunan GBM'de bulunan yabancıların sayısı 13.292, merkez dışında bulunanların sayısı 90.551, Kilis'te Elbeyli GBM'de bulunan yabancıların sayısı 8322, ilde bulunanların sayısı 82.662, Malatya Beydağı GBM'de bulunan yabancıların sayısı 574, ilde bulunanların sayısı 31.212, Şanlıurfa'da 357.278'dir.^[30]

Depremin geçici koruma altındaki yabancılar yönünden doğurduğu yeni durum bu kişileri, sığınma ülkesinde zorunlu yer değiştirmenin öznesi haline geçirmesidir. Bir diğer ifade ile geçici koruma altındaki yabancılar,

[30] <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

“ülke içinde yerinden olmuş kişi” tanımının kapsamına girmişlerdir.^[31] Ülke içinde yerinden olmuş kişiler, zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi gruplarıdır.^[32]

Ülke içinde yerinden olmuş kişi tanımı yalnızca uyruklar yönünden değil aynı zamanda yabancılar yönünden de yapılmakta, yabancıların hukuki statüsü bakımından da bir fark yaratmamaktadır (2. İlke).^[33] Dolayısıyla başka bir devletin uyruğunu taşımakla birlikte doğal yaşam alanları uzun süredir yaşamak sebebiyle buldukları ülke kabul edilen kişiler de yerinden olmuş kişilerdir.^[34]

Ülke içinde yerinden olmuş kişilerin durumları, ayrı bir koruma yükümlülüğün üstlenilmemesi ve söz konusu kişilerin dikkat çekici hale geçirilmesi gerekçeleriyle hukuki bir statüye kavuşturulmamaktadır. 1990’ların ortalarından itibaren uluslararası toplumda *de facto* olarak kabul edilmesiyle birlikte pek çok devlet ülkelerinde bulunan sığınmacı ve/veya mültecileri vatandaşı oldukları devletlere geri göndermek için kullanmışlardır.^[35]

Ülke içinde yerinden olmuş kişilerin ülkenin başka bir yerinde emniyetli bir ortam arama (15. İlke)^[36] ve kendilerine karşı korku yaymayı hedefleyen şiddet eylemlerine karşı korunma (11. İlke)^[37] haklarının bulunduğu kabul edilmektedir.

[31] Roberta Cohen, Megan Bradley, “Disasters and Displacement: Gaps in Protection,” *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 1 (2010), 5.

[32] BM, *Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler*, Çev: Kerem Altıparmak, (Ankara: 2005), 1.

[33] BM, *İlkeler*, 2.

[34] Murat Saraçlı, *Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 172.

[35] Saraçlı, *Yerinden Edilmiş Kişiler*, 173.

[36] BM, *İlkeler*, 8.

[37] BM, *İlkeler*, 7.

Ülke içinde yerinden olmuş kimselere insani yardım sağlama ödev ve sorumluluğu, yerinden olma, koşulların gerektirdiğinden daha uzun sürmeyecek şekilde (6. İlke)^[38], öncelikle ulusal makamlara aittir (25. İlke).^[39]

B) YOL İZİN BELGELERİ

Depremın yıkıcı etkisinin büyüklüğü, geçici koruma altındaki yabancıların da yaşamı normal düzeninde devam ettirmesini güçleştirdiği için deprem illerinden çıkış yapılmasını gerektirmiştir.

Normal zamanda geçici koruma altındaki yabancılar, kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı yönüyle herhangi bir sakınca görülmezse Göç İdaresi Başkanlığınca verilen izinle Başkanlıkça belirlenen illerde kalabilmektedirler (Geçici Koruma Yönetmeliği-GKY m.24)^[40]. Deprem gibi afetlerde afet sonrası bölgede yaşayan geçici koruma altındaki yabancıların bölgeden çıkışlarının nasıl yapılacağı ya da geçici barınma merkezlerinin taşınabilmesi ihtimaline yönelik mevzuatta açık bir hüküm yer almadığı gibi AFAD tarafından hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) uyarınca afet sonrası yapılacak tahliyenin planlanması, uygulanması ve yerleştirme işlemlerinin yapılmasına yönelik koordinasyon yönünden destek çözüm ortakları arasında Göç İdaresi Başkanlığı da sayılmamaktadır.^[41]

Depremden sonra Göç İdaresi Başkanlığı Uluslararası Koruma Müdürlüğü tarafından yayımlanan 13.02.2023 tarihli ve E.18664661-000-144128 sayılı Deprem Bölgelerinde Düzenlenecek Yol İzinleri Hakkında Genelge uyarınca Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman ve Malatya illerinde ikamet eden^[42] geçici koruma kapsamındaki yabancıların ortaya çıkan barınma

[38] BM, *İlkeler*, 4.

[39] BM, *İlkeler*, 13.

[40] RG: 22.10.2014 (T), 29153 (S)

[41] AFAD, *Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı TAMP Türkiye Afet Müdahale Planı*, 2022, 40.

[42] İkamet ile kastedilen ilgili yabancıların Türkiye’de adres kayıt sistemine kayıtlı olan oturduğu yerdir. GKY m.3/1’de ikamet adresinin tanımında kullanılan yerleşim yeri ifadesi, Türk Medeni Kanunu m.19’daki yerleşim yerine karşılık gelmemektedir. Normal statülü olup da ikamet iznini haiz yabancılar bakımından dahi ikamet,

ihtiyacından dolayı bahsi geçen beş il dışında kalan illere yol izni belgesi olmaksızın seyahatlerine izin verilmesi ve gittikleri ilde bulunan il göç idaresi müdürlüklerinde kendilerine 60 gün süreyle yol izin belgesi düzenlenmesine karar verilmiştir. Ancak Genelge'nin 4.maddesinin yorumundan deprem illerindeki enkazın 60 gün içinde kaldırılacağı ve olağan yaşam düzeninin bu süre içinde yeniden tesis edileceğinin varsayıldığı sonucu çıkmaktadır zira yol izin belgeleri ilgililere daimi ikamet değişikliği ile geldikleri ilde süresiz kalma imkânı tanımamakta; sürenin bitişini müteakip Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yeni bir düzenleme yapılmadığı takdirde kayıtlı oldukları illere dönüş yapılması gerekmektedir.

Genelge'nin 5.maddesinde yol izin belgesi almak için gelen geçici koruma altındaki yabancıların İl Göç İdaresi Müdürlüklerine başvurularında kendilerinin ve yakınlarının iletişim ve adres bilgilerinin alınarak ilgilinin adres bilgileri üzerinden ikamet adreslerine ilişkin hasar durumlarının sorgulanacağı ifade edilmektedir. Bu hükümlerle geçici koruma altındaki bazı yabancıların kayıt altında olmadıklarına ilişkin bir itirafta bulunulduğu düşünülmektedir.

Genelgenin 3.maddesinde ise deprem illerinden çıkışla ilgili yönetsel organizasyonun otogar ve tren garı gibi toplu ulaşım alanlarında bilgilendirme masalarının kurulması şeklinde planlandığı anlaşılmaktadır. Bu maddede ilaveten depremden etkilenen tüm illerde kanaat önderleri ile görüşme yapılabileceği ifade edilmekte ancak kanaat önderlerinin hangi özellikleri haiz kişiler oldukları bildirilmemektedir.

C) AFETTE ÖLEN YABANCILARIN CENAZE İŞLEMLERİ

Cenaze işlemlerinin yürütülmesine yönelik olarak kimlik tespiti yapılabilen yabancılar bakımından tesis edilmesi gereken ilk işlem ölümlerinin bildirilmesidir^[43]. Suriye, Türkiye'nin taraf olduğu Ahvali Şahsiye Konusunda Milletlerarası Malumat Teatisi Hakkında Sözleşme^[44], Kişi Hâlleri Konusunda Milletlerarası Karşılıklı Bilgi Verilmesine İlişkin Sözleşme ve Bazı

---

yerleşme niyetini içermezken geçici koruma statüsündeki yabancılar bakımından GKY m. 25 hükmü sebebiyle zaten mümkün değildir.

[43] F. Elif Çelik, "Türkiye'de Ölen Yabancıların Cenaze İşlemleri," *Public and Private International Law Bulletin*, 37 (2017), 263.

[44] RG: 13.07.1962 (T), 11153 (S)

Ölümlerin Tespitine Ait Sözleşme'ye^[45] taraf değildir; ancak Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi^[46]'ne taraftır. Bu bağlamda Sözleşmenin ölüm, vesayet veya kayımsızlık ile deniz ve uçak kazaları hakkında bilgi verme kenar başlığını taşıyan otuz yedinci maddesinin (a) bendindeki yabancıların ölüm olaylarının bildirilmesine ilişkin düzenleme uyarınca kabul eden devletin yetkili makamları, gönderen devletin bir vatandaşının ölümü halinde ölümün gerçekleştiği görev çevresindeki konsolosluğa haberdar etmekle yükümlüdür. Türkiye ve Suriye arasındaki diplomatik ilişkilerin askıda olması sebebiyle bu bildirimlerin yapıp yapılmadığı bilinmemektedir.

Yabancıların Ölüm Olaylarının Bildirilmesine İlişkin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü 71 Sayılı Genelge'de, Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin otuz yedinci maddesine atıfta bulunularak kabul eden devlet yetkili makamı olarak gönderen devletin bir vatandaşının Türkiye'de ölümü hâlinde, ölümünün ilgili konsolosluğa bildirilmesi hususu düzenlenmektedir. Konsolosluğa gönderilen dosyada bulunması gereken evrakların hangileri olduğu birinci maddenin üçüncü fıkrasında sayılmıştır. Buna göre;

- ölümün ne şekilde meydana geldiğini bildiren olayla ilgili otopsi raporu, ölü muayene tutanağı belgelerinin bir örneği,
- ölümün, ölen kişinin ülkesinde nüfusa işlenebilmesi için iki nüsha ölüm belgesi,
- ölenin kimliği ve adresini tespiti yarar pasaport, ehliyet, kimlik kartı vs. belgelerin aslı veya örneği,
- ölenin cansız bedeni konsoloslukça teslim alınmamışsa cesedin ne yapıldığı, gömülmüşse mezar yerini bildiren bir yazı,
- tereke eşyasının yabancı ve Türk paraları dahil listesiyle birlikte bu eşyanın ne şekilde teslim alınacağı sorulduğu bir yazı Cumhuriyet başsavcılığı tarafından düzenlenerek ilgili Konsolosluğa gönderilen dosyada bulunmak zorundadır (m.1/IV-a).

[45] RG: 17.06.2003 (T), 25141 (S)

[46] RG: 29.05.1975 (T), 15249 (S)

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun^[47] ölümün bildirilmesi ile ilgili düzenlemeyi içeren otuz birinci maddesinde ise ölen kişinin vatandaşı ya da yabancı olmasına göre bir ayırım yapılmamıştır. Bu bakımdan madde, Türkiye'de ölen yabancıların ölüm olaylarının bildirilmesi hususunu da kapsamaktadır. Düzenlemeye göre şehir ve kasabalarda ölüm olayını bildirmeye yetkili olanlar Umumi Hıfzıssıhha Kanunu^[48] gereğince defin ruhsatı vermeye yetkili olan kişilerdir. Doğal afetlerde defin ruhsatı mülki idare amirlerince görevlendirilen memurlar tarafından verilmekte ve ölümün meydana geldiği tarihten itibaren on gün içerisinde Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne ya da nüfus müdürlüğüne bildirimde bulunmaktadır.

Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun ölümün bildirilmesi ile ilgili düzenlemeyi içeren otuz birinci maddesinin Türkiye'de ölen ve yabancılar kütüğünde kaydı bulunan yabancılar bakımından geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Zira, otuz birinci maddenin dördüncü fıkrasında ölen kişinin kaydının bulunmaması ihtimali düzenlenmiştir. Buna göre ölen kişinin kaydı yok ise kendisinin Türk vatandaşı olup olmadığı araştırılmakta, yapılan araştırmanın neticesinde ölen kişinin Türk vatandaşı olduğu ve ailesi tespit edilirse ilgili hakkında öncelikle bir doğum tutanağı düzenlenmekte, aile kütüğüne önce doğum olayı daha sonra ölüm olayı işlenmektedir. Otuz birinci maddenin dördüncü fıkrasında Türkiye'de ölen ve yabancılar kütüğünde kaydı bulunmayan yabancıların ölümlerinin ne şekilde bildirileceği hususu açık bırakılmıştır.^[49]

Cenaze işlemlerinin yürütülmesine yönelik olarak kimlik tespiti yapılabilen yabancılar bakımından tesis edilmesi gereken ikinci işlem cenazelerin gömülmesidir. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun "Mezarlıklar, Ölülerin Defni, Mezardan Çıkarılması ve Nakli" başlığını taşıyan onuncu kısmında yer alan düzenlemeye göre ölen kişilerin, mezarlık olarak tahsis edilmiş yerlerden başka yerlere gömülmeleri yasaktır (m.211). Ancak olağanüstü durumlarda ve sıhhi engel oluşturmadıkça Cumhurbaşkanlığı kararı ile belirlenmiş mezarlıklar dışındaki yerlere ölen kişilerin gömülmesine izin verilebilmektedir (m.211).

[47] RG: 29.04.2006 (T), 26153 (S)

[48] RG: 06.05.1930 (T), 1489 (S)

[49] Çelik, "Cenaze İşlemleri," 269

Türkiye’de mezarlıklara defnedilecek cenazeler için yer tahsisi Mezarlık Müdürlüklerince yapılmakta, Türkiye’de ölen yabancıların belediyelerin mezarlıklarına gömülebilmektedir^[50]. Bu bağlamda Türkiye’de gömülecek yabancılar bakımından deprem illerinde bir yabancılar mezarlığının kurulması ideal olandı ancak bu ihtiyacı karşılamaya yönelik bir planlamanın bulunmadığı görülmektedir.

Gömme işleminin Türkiye dışında gerçekleştirilebilmesi içinse cenazelerin nakledilmesi gerekmektedir. Suriye bu konuda Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası anlaşmaların hiçbirine taraf değildir. İki devlet arasında akdedilmiş bir anlaşma da bulunmamaktadır. Yaşanılan deprem felaketi düşünüldüğünde cenaze nakillerinin kolaylaştırılmasına yönelik olarak da bir ihtiyacın hasıl olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’deki deprem illerinde yaşayan ve geçici koruma altında bulunan yabancıların cenazelerini kendi imkanları ile nakledebilmeleri için geçici koruma statüleri sonlandırılmaksın giriş-çıkış yapabilmelerinin sağlayacak bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

---

[50] Çelik, “Cenaze İşlemleri,” 276.

SONUÇ

Türkiye bir deprem ülkesi olmasına rağmen depreme ilişkin hazırlıkların olması gerektiği ölçüde yürütülmediği 6 Şubat Depremlerinin ardından acı şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Vatandaşlarının yeteri kadar bilinçlendirilmediği ve korunmadığı bir ülkede kendi ülkesinde deprem yaşamamış yabancılara acil durumlara ilişkin bilgilerin amaçlandığı şekilde ulaştırılıp ulaştırılmadığı, afet hazırlıklarının ve müdahale planlarının ne kadar kapsayıcı olduğu meseleleri tartışmalı hale gelmiştir.

Bir felaket baş gösterdiğinde yabancı uyruklu kişiler, bilgiye ulaşmak, iletişim kurmak ve çözüm ortağı haline getirilmek hususunda basit bir tercüme sorununun öznesi olmanın ötesinde görülmeli; temel hak ve hürriyetlerin uluslararası hukukun ve anayasanın teminatı altında bulunduğu hatırlanarak acil durumlarda yürütülecek kamu hizmetlerinden eşitlik ilkesi uyarınca yararlandırılmalarına azami dikkat gösterilmelidir. İlaveten Türkiye’de 12 senedir toplumsal hayatın içinde bir paydaş olarak yaşamlarını sürdürmekte olan geçici koruma altındaki yabancıları ilgilendiren aksaklıkların mevzuat iyileştirmesiyle giderilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda normal şartlarda sadece kayıtlı bulunan ilden çıkış yapılırken AFAD’a başvurması öngörülen yabancıların beyanları esas alınarak yalnızca afetzede olduklarının tespit edilmesi değil, aynı zamanda geçici koruma altında bulduklarının da Göç İdaresi Başkanlığı eş güdümüyle belgelenmesi iç göçün doğru planlanabilmesi ve yabancıların hangi illere gidebileceğine ilişkin bir haritalama yapılması bakımlarından oldukça önemlidir.

Deprem sebebiyle il değiştirmek zorunda kalan geçici koruma altındaki yabancıların kayıtlı oldukları ilde yararlandıkları sağlık, eğitim, sosyal yardım gibi hizmetlerden gittikleri illerde aynı şekilde yararlanmalarına ilişkin bir süreç ve organizasyon yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda yol izin belgesi uygulaması geçici olarak kalktığı için deprem bölgesinden tahliye olup da aktarıldıkları ildeki barınma ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için valilikler bünyesinde bir çalışma ile yürütüleceğinden AFAD’ın valiliklerle koordinasyon kurması, yabancıların yeniden yerleştirildikleri illerde psiko-sosyal destek gereksinimlerinin karşılanması, ekonomik aciz içinde olanların deprem sebebiyle oluşan tazminat taleplerinin karşılanabilmesi için yeniden yerleştirildikleri illerin barolarının ilgili komisyon ya da kurumlarının bu hususu gündemlerine almaları gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD, *Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı TAMP Türkiye Afet Müdahale Planı*, 2022.
- Bar-On, Elhanan, Kobi Peleg ve Yitshak Kreiss. *Field Hospitals-A Comprehensive Guide to Preparation and Operation*. Newyork: Cambridge University Press, 2019.
- BM Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler* (Çev: Kerem Altıparmak). Ankara, 2005.
- Cohen, Roberta, Bradley, Megan. “Disasters and Displacement: Gaps in Protection.” *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 1 (2010): 1-35.
- Çelik, F. Elif. “Türkiye’de Ölen Yabancıların Cenaze İşlemleri.” *Public and Private International Law Bulletin*, 37 (2017): 257-293.
- Çelikel, Aysel ve Günseli Öztekin Gelgel. *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2020.
- Dudo, Patrizia, Ilan Kelman, “Informal Disaster Diplomacy”, *Society*, 13 (2023), s.2-16.
- Ekşi, Nuray. *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2015.
- Ganapati, N. Emel, Ilan Kelman ve Theodore Kaukis, “Analysing Greek-Turkish Disaster Related Cooperation: A Disaster Diplomacy Perspective”, *Cooperation and Conflict*, 45 (2010), s.162-185.
- Norton, Ian, Johan von Schreeb, Peter Aitken, Patric Herard ve Camila Lajolo. *Classification and Minimum Standarts For Foreign Medical Teams in Sudden Onset Disasters*. Geneva: WHO Press, 2013, s.28.
- Saraçlı, Murat. *Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- UN INSARAG Preparedness-Response Guidelines, 2012
- WHO-PAHO. *Guidelines for the Use of Foreign Field Hospitals in the Aftermath of Sudden-Impact Disasters*. 2003.

İnternet Kaynakları

<https://www.unocha.org/>

<https://www.mfa.gov.tr/vatandaslarinin-ulusal-kimlik-belgeleri-ile-ulkemize-girebilecegi-ulkelere-iliskin-liste.tr.mfa>

<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

[https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vize_rejimi.](https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vize-rejimi.tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1malar%C4%B1%20zorunludur)

[tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20\(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1malar%C4%B1%20zorunludur](https://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vize-rejimi.tr.mfa#:~:text=Yabanc%C4%B1lar%20ve%20Uluslararası%C4%B1%20Koruma%20Kanunu'nun%207.%20maddesinin%20(b,yerine%20ge%C3%A7en%20belge%22%20ta%C5%9F%C4%B1malar%C4%B1%20zorunludur)

<https://tr.euronews.com/2023/02/07/turkiyede-deprem-hangi-ulkeler-el-uzatti-kim-ne-yapti>